

УДК 378.147
ББК 74.6Г.В. Черній
м. Вінниця, Україна

ДОСВІД ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Постановка проблеми. Туризм став невід'ємною частиною існування суспільства в ХХІ столітті. Його внесок у економічне, соціальне та культурне життя суспільства складно переоцінити. Статистичні дані Всесвітньої організації туризму свідчать, що з 1995 по 2005 рік потік туристів збільшився на 4,5%, тобто більше ніж на 36 мільйонів туристів [3, с. 27].

Зі стрімким розвитком туризму як в світі, так і у Україні, ринок праці ставить все більші і більші вимоги до фахівців. Сучасність вимагає працівників, які не просто мають спеціальну освіту, а працівників компетентних, здатних приймати професійні рішення, здатних розв'язувати типові і нетипові проблеми, тим самим забезпечуючи високу якість обслуговування та задоволення потреб споживачів.

Науковець Л. Сакун стверджує, що існує три аспекти підготовки фахівців, що важливі для будь-якої сфери туризму. А саме:

1. Фундаментальне навчання (знання), яке відповідає за отримання знань згідно з навчальним планом спеціальності;
2. Технічне навчання (знання як робити), яке відточує майстерність і формує навички, необхідні для даної спеціалізації;
3. Особисті здібності (знати як бути і як себе поводити), що відображають особисті якості фахівця [7, с. 32].

Кожна країна, що задіяна в туризмі, розробляє свою систему туристичної освіти, яка б відповідала вимогам сучасності та поєднувала всі три вищевказані аспекти.

В 1991 році, на момент отримання Україною незалежності, туристична галузь не визнавалася частиною економіки і розглядалася як прикладна. На той момент існувало лише чотири осередки підготовки фахівців туристичної сфери: Київський та Сімферопольський університети, Інститут туризму профспілок і технікум готельного господарства. За роки своєї незалежності Україна зробила значні кроки в сфері туристичної освіти та створила власну систему. Проте варто зазначити, що система туристичної освіти в Україні знаходиться лише в стадії свого розвитку, і багато ще має бути зроблено задля досягнення високого рівня професійної підготовки кадрів.

На нашу думку, доцільним є вивчення та застосування досвіду організації навчання майбутніх фахівців туристичної сфери країн, що вже мають розвинену та всесвітньо визнану систему туристичної освіти, таких як Швейцарія та США, а також країн, що, як і Україна, знаходяться лише на шляху свого розвитку.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми дозволяє стверджувати, що питання змісту, форм підготовки та вимог до майбутніх фахівців туризму постійно знаходяться в центрі уваги науковців. Питаннями розробки методик підготовки кадрів для туристичної сфери займаються В. Федорченко, Г. Цехмістрова, Н. Фоменко, М. Скрипник, Л. Поважна, Л. Сакун, Л. Чорна та інші. Створення системи туристичної освіти в нашій країні вимагає залучення досвіду інших країн, проте аналіз наукової літератури свідчить, що такий досвід не був належним чином вивчений та не знайшов свого втілення в системі підготовки фахівців туристичної сфери.

Метою статті є вивчення та огляд різних підходів до організації туристичної освіти в різних країнах світу на основі аналізу наукової літератури.

Виклад основного матеріалу. Туризм є однією з найбільших світових індустрій. За даними Всесвітньої туристської організації (ВТО) нині в туризмі, що визнаний світовою

індустрією номер один, зайнято понад 260 млн чоловік. Вони обслуговують за рік близько 700 млн відвідувачів.

Найбільшим туристським центром і ринком є Сполучені Штати Америки. На американський континент припадає 21% всіх подорожуючих та 30% світових надходжень від туризму. Майже 10 млн американців працюють на підприємствах, безпосередньо або опосередковано пов'язаних зі сферою туризму. Щорічна кількість зарубіжних відвідувачів у США наближається до 50 мільйонів [8, с.169].

Система вищої туристичної освіти в США є однією з найрозвиненіших в світі і вважається однією з найбільш досконалих. Особливості організації, змісту та форм туристичної освіти ретельно були вивчені такими науковцями як В. Федорченко та Л. Чорна. Тому, на нашу думку, варто було б також дослідити системи туристичної освіти інших країн, що є популярними туристичними центрами та також мають власні здобутки в сфері туристичної освіти.

В усьому світі підготовці кадрів туристичного бізнесу приділяється значна увага. По даним ВТО на початку 90-х років нараховувалося 105 вищих та 139 середніх освітніх заклади туристичного профілю, в Америці – відповідно 6 та 17, в Азії та районі Тихого океану – 13 та 35. Найбільше освітніх закладів, що готують персонал сфери туризму, в Великобританії 37, Іспанії та Італії – по 28, Франції – 22; на американському континенті виділяються Канада – 25, США – 22 та Чилі - 12, а в азійсько-тихоокеанському регіоні - Австралія - 16, Китай – 6, Філіппіни – 5 та Японія – 4 [4, с. 244]. Ці дані навіть важко порівняти з тим, що ми маємо в наш час: лише в Україні понад 200 навчальних закладів готують фахівців туризму та сфери обслуговування. В Росії ж таких закладів більше 300.

Туризм завжди відіграв важливу роль в економіці Канади, тому що вже упродовж століть люди відвідують цю величезну, прекрасну країну. Канада піднесла туризм до рівня мистецтва, і багато навчальних закладів країни спеціалізуються на підготовці спеціалістів до кар'єри в цій динамічній галузі. Щороку мільйони людей відвідують готелі, ресторани, курорти та клуби по всій Канаді. Коледжі та університети Канади, в свою чергу, у відповідь на зростаючу потребу у високо кваліфікованих співробітниках, відповіли широким спектром програм від базової підготовки до післядипломного навчання. Стажування в Канаді відповідає високим міжнародним стандартам. Навчання часто поєднує в собі європейські та міжнародні традиції якості обслуговування у поєднанні з північноамериканськими моделями та використанням передових технологій. Туристична освіта в Канаді пропонує як короткі програми, які можуть тривати від десяти до сорока тижнів, моделі навчання в коледжі, що можуть тривати до одного, двох чи трьох років, так і отримання диплому після чотирьох років навчання в за освітньо-кваліфікаційним рівнем «бакалавр», а також можливість отримання вчених ступенів в сфері туризму [2].

Більшість програм, що пропонуються канадськими коледжами, приділяють особливу увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери. Проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки зараз гостро стоїть і в Україні. В закордонних закладах освіти не менше ніж 50% загальної навчальної підготовки відводиться на підготовку практичну, а в деяких навчальних закладах Європи тривалість практики складає 9 місяців. У навчальних закладах Великобританії є концепція вченого Дональда Шона, спрямована на сприйняття і усвідомлення студентом змісту діяльності у процесі її здійснення. На думку науковця, навички та вміння можна набути лише спостерігаючи за діями досвідчених фахівців, співпрацюючи з ними, аналізуючи свої власні практичні дії, спільно обговорюючи помилки, проблемні ситуації тощо [5, с.175].

В середині минулого століття європейські університети були нездатні відповідати вимогам туристичної сучасності, і лише з 1980-х років почали пропонувати програми на отримання диплому бакалавра. Зрозуміло, що академічна туристична освіта не розвивається однаково в різних європейських країнах. Безумовно, культурна багатогранність на

європейському континенті призвела до різноманіття програм в питаннях тривалості курсу, навчальних програм, а також адміністративної організації навчання.

Вища освіта в Швейцарії асоціюється зі спеціальністю «готельний бізнес». Швейцарія перша в світі створила модель освіти в цій галузі, і її школи готельного та туристичного бізнесу вважаються еталонними. З появою перших готелів, відкриваються і школи, що готують персонал для роботи в них. Перша школа готельного господарства, Ecole Hoteliere de Lausanne, відкрилася в Швейцарії в 1899 році. Слідом за нею, на початку XX століття, почали з'являтися інші. Програми цих шкіл вже не обмежувалися лише предметами з управління готелем, в курс була введена спеціалізація «Подорожі та туризм». У сучасних школах готельного бізнесу, крім готельного та туристичного менеджменту, студенти вивчають маркетинг, інформаційні технології, стратегічний менеджмент, міжнародні фінансові системи й бухгалтерський облік, контроль бізнесу, проект - менеджмент і, звісно ж, іноземні мови. Крім обов'язкової англійської мови, на якій здійснюється навчання в більшості шкіл, менеджер має вільно володіти французькою або німецькою. Практично, всі програми вищої освіти охоплюють одразу три сфери - туристичний, ресторанний і готельний менеджмент.

Вищі школи готельного менеджменту пропонують програми бакалаврату (3 роки), післядипломної освіти (1 рік) і різноманітні короткострокові програми, що завершуються отриманням диплома або сертифіката. Маючи ступінь бакалавра, можна продовжити навчання в магістратурі. Найпопулярнішими в цьому випадку є університети Америки та Австралії.

Поєднання теорії і практики - основна риса навчання туризму та гостинності. Багато шкіл розташовані на базі діючих готелів, що дозволяє щодня всі теоретичні знання, отримані на уроках, одразу ж застосувати на практиці. Крім того навчальною програмою передбачені обов'язкові оплачувані стажування

Особливою є освіта в Німеччині. Тут туристична освіта розвинулася в рамках Fachhochschulen (спеціалізованих вузів), які присвоюють ступень бакалавра по завершенню восьми семестрів [1, с. 318].

Туристичні спеціальності французьких університетів пропонують дво-, три- та чотирирічні програми. Все більше і більше програм з туризму і гостинності у Франції орієнтовані на чотири роки навчання з отриманням ступеню бакалавра по завершенню навчання, що зазвичай готує студентів до керівних посад у галузі.

Динамічно розвивається туристична освіта в Італії. Італія почала пропонувати трирічні програми з курсів «Професійні оператори туризму» та «Економіка туризму» у 1993 році. Протягом двох років - з 1993 по 1994 – кількість програм з гостинності та туризму, що пропонувалися італійськими університетами, зросла з двох до дванадцяти [1, с. 318].

Польські університети забезпечують безперервну систему підготовки кадрів у сфері туризму, що охоплює всі ланки діяльності та основні напрямки роботи. Спеціалісти з вищою освітою готуються за ступеневою системою: бакалавр – спеціаліст – магістр. Студенти за чотири роки навчання опановують не тільки фундаментальні, але й професійно-орієнтовані дисципліни, дисципліни спеціалізації, проходять навчально-виробничу, педагогічну та виробничу практики, що дозволяють отримати кваліфікацію, достатню для виконання виконавчих функцій з організації туристичної діяльності. Головною турботою навчальних польських закладів є формування конкурентноздатних фахівців, які мають підприємницькі навички, здатні працювати ініціативно [6, с. 330].

На даному етапі в Україні, створюючи нові спеціалізації, здійснює підготовку фахівців у галузі туризму та сфери обслуговування значна кількість вищих навчальних закладів різних освітніх напрямків. Таким чином, з'являється широкий спектр фахівців туристичної галузі: менеджери з туризму, викладачі географії і туризму, викладачі історії, краєзнавства та туристичної роботи, які по суті, отримали різний рівень підготовки і пройшли різні навчальні

плани, що не може не впливати на відсутність системності і єдності в сфері туристичної освіти.

На нашу думку, розв'язанням наявних проблем освіти в галузі туризму і сфери обслуговування може стати використання закордонного досвіду організації системи туристичної освіти, що зможе призвести до адаптації існуючої системи в Україні до рівня освіти в інших країнах та до вимог сучасності, що в свою чергу призведе до конкурентоспроможності нашої туристичної освіти на світовому ринку.

Висновки. Зі стрімким розвитком туризму як в світі, так і в Україні, ринок праці стає все більш вимогливим до фахівців, навчання яких має відбуватися на високому рівні теоретичної та практичної підготовки. Створення та удосконалення системи туристичної освіти в нашій країні вимагає залучення досвіду інших країн, як тих, що вже є визнаними лідерами освіти в галузі туризму та сфери обслуговування, так і тих, що, як і Україна, знаходяться лише на етапі свого становлення.

В усьому світі підготовці кадрів туристичного бізнесу приділяється значна увага. Щороку зростає кількість навчальних закладів, що пропонують програми підготовки фахівців туристичної сфери. Більшість таких програм приділяють все зростаючу увагу практичній підготовці майбутніх фахівців туристичної сфери. Проблема співвідношення теоретичної та практичної підготовки зараз гостро стоїть і в Україні, адже через відсутню достатню матеріальну базу, багато дисциплін вивчаються з теоретичного боку, а застосувати свої знання на практиці молоді фахівці можуть лише влаштувавшись на роботу. В закордонних закладах освіти не менше ніж 50% загальної навчальної підготовки відводиться на підготовку практичну.

Однією з проблем туристичної освіти в Україні є відсутність її системності та єдності, що при відсутності також і належної матеріальної бази призводить до неконкурентоспроможності української освіти в галузі туризму і сфери обслуговування на світовому ринку.

Література:

1. Formica, S. European hospitality and tourism education: differences with the American model and future trends / Sandro Formica // International Journal of Hospitality Management. – 1996. - №15(4). – p. 317-323
2. Hospitality Tourism Education. A Canadian Perspective [Електронний ресурс] / Dan Borowec. – Режим доступу: <http://www.intstudy.com/articles/twehospi.htm>
3. Zivitere Marga. Innovations in tourism education development / Marga Zivitere // Науковий вісник ЧДІЕУ. – 2008. - №1. – с. 27-37.
4. Гринько С.А. Рынок подготовки туристских кадров: реалии и перспективы развития / С.А. Гринько // Слобожанський науково-спортивний вісник: Зб. наук. праць. – 2006. №10. с. 243-246.
5. Килимистий С.М. Анімація в туризмі: Навчальний посібник. – К.: Вид-во ФПУ, 2007. – 188 с.
6. Педагогіка туризму: [навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів] / В.К. Федорченко, Н.А. Фоменко, М.І. Скрипник, Г.С. Цехмістрова. - К.: Видавничий дім «Слово», 2004. - 296 с.
7. Польова Л.В. Особливості підготовки менеджерів по туризму у Польщі / Леся Василівна Польова // Туристична освіта в Україні: проблеми і перспективи: Зб. наук. праць. – Київ: Тонар, 2007. – 356 с.
8. Сакун Л.В. Теория и практика подготовки специалистов сферы туризма в развитых странах мира: Монография. – К.: МАУП, 2004.
9. Федорченко В.К., Дьорова Т.А. Історія туризму в Україні: [Навч. посіб.] / В.К. Федорченко, Т.А. Дьорова. — К.: Вища школа, 2002. — 195 с.
10. Чорна Л.В. Вимоги до змісту та форм підготовки майбутніх фахівців туристичної галузі в США / Л.В. Чорна // Вісник Черкаського університету. – 2009. – Випуск 148. – с. 7-12.

В статті розглянуто та проаналізовано основні аспекти та різні підходи до організації навчання майбутніх фахівців туристичної сфери в різних країнах світу.

Ключові слова: туризм, туристична освіта, підготовка фахівців, програма, практична та теоретична підготовка.

В статье рассматриваются и анализируются основные аспекты и разные подходы к организации обучения будущих специалистов туристской сферы в разных странах мира.

Ключевые слова: туризм, туристическое образование, подготовка специалистов, программа, практическая и теоретическая подготовка.

Main aspects and different approaches to organization of education of future specialists in tourism in different countries of the world are revealed and analyzed in the article.

Key words: tourism, tourism education, training, program, practical and theoretical training.

УДК 37.04 – 057.87:37.014.25(4)

Ж.Ю. Чернякова
м. Суми, Україна

АКАДЕМІЧНА МОБІЛЬНІСТЬ В РАМКАХ ПРОГРАМИ «КОМЕНІУС»: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Постановка проблеми. Активізація інтеграційних процесів у всіх сферах суспільного життя наприкінці ХХ ст. та початку ХХІ ст. здійснює значний вплив на реформування національних освітніх систем та формування єдиного освітнього простору, що вимагає гармонізації освітніх стандартів, навчальних планів, зростання академічної мобільності учнів, студентів, викладачів, адміністративного персоналу, віртуальної мобільності, дистанційного навчання тощо.

У контексті інтернаціоналізації освіти вивчення європейського досвіду з питань академічної мобільності в рамках програми «Коменіус» («Comenius») є нагальним для науковців і освітян України через те, що наша держава спрямовує зусилля на інтеграцію до європейського освітнього простору та впровадження європейського виміру в навчальні плани та програми навчально-виховних закладів. На жаль, українська освіта поки що не має великої практики та певного досвіду мобільності учнів середньої школи, викладачів, адміністративного персоналу. За цих умов аналіз та узагальнення європейського досвіду з питань академічної мобільності учнів, вчителів є на часі та потребує всебічного дослідження.

Аналіз актуальних досліджень. Проблеми мобільності є предметом глибоких досліджень сучасних науковців. Такий інтерес пояснюється активізацією інтеграційних процесів, можливістю вільного пересування в інші країни та створенням єдиного освітнього простору. Зарубіжні науковці Н. Аберкромбі, М. Бассіс, Дж. Блек, Б. Бергер, М. Бірам, Р. О'Браєн, А. Вард, Х. Грегерсен, Ф. Дервін, Е. Макгрегор, М. Менденхаль, Б.Тоунлі розглядають та вивчають різні види мобільності. У наукових працях вітчизняних (Н. Коваліско, В. Малиновський, Ю. Молчанова, Н. Нижник, О.Оболєнський, Ф. Хміль, Г.Щокін, С. Хаджираєвої) та російських дослідників (Б. Брєєва, Н. Василенко, Л. Горюнова, Л. Зновенко, Р. Рибкіна, Н. Сидорова, А. Татарнікова) аналізується та характеризується структура професійної та академічної мобільності.

Метою даної статті є аналіз та узагальнення європейського досвіду академічної шкільної мобільності в рамках програми «Коменіус» у контексті інтернаціоналізації освіти. Для реалізації даної мети визначено такі завдання: проаналізувати та охарактеризувати європейські проекти в рамках програми «Коменіус»; визначити різновиди мобільності в спільних проектах; узагальнити та систематизувати досвід з метою запровадження в національну освітню систему.

Виклад основного матеріалу. Феномен мобільності не є новим в науково-педагогічній літературі. Проте, в ХХІ ст. він набуває нового розуміння й нових форм у контексті інтернаціоналізації освітнього простору. Дослідниця А. Татарнікова розглядає академічну мобільність як інтенсивний обмін студентами, викладачами, стажерами, між освітніми